

Welkom op school



**46 tips om uitval van beginnende
leraren te voorkomen**



In het Nederlandse onderwijs dreigt een groot lerarentekort. We hebben dus veel nieuwe docenten nodig, uit alle bevolkingsgroepen. Op de lerarenopleidingen is de uitval hoog, vooral bij allochtone studenten. Een belangrijke reden is dat ze zich niet altijd welkom voelen.

We hebben in 2009 met autochtone en allochtone studenten van de Amsterdamse lerarenopleidingen in beeld gebracht hoe beginnende leraren zich meer 'welkom' kunnen voelen op school.


Het resultaat: een boekje met 46 tips voor studenten, lerarenopleiders en opleiders op de scholen.

Doe er uw voordeel mee!

Werkgroep Multicultureel Vakmanschap
*Regionaal Samenwerkingsverband Lerarenopleidingen
Noord Holland en Zuidelijk Flevoland*

Inhoud

Waarom stoppen studenten met de lerarenopleiding?	5
Tips voor studenten	9
Tips voor opleidingen	13
Tips voor scholen	17



Waarom stoppen studenten met de lerarenopleiding?

Naar deze vraag is veel onderzoek gedaan, waarbij het opviel dat de uitval onder allochtone studenten beduidend hoger is dan onder autochtone studenten. Bij de opleiding tot tweedegraads leraar is dat verschil ruim tien procent, bij de Pabo twintig procent. Alle afhakers van de lerarenopleidingen noemden een verkeerde studiekeuze (veertig procent) en de slechte kwaliteit van het onderwijs (dertig procent) als belangrijke redenen.

Allochtone studenten gaven daarnaast nog andere factoren aan, zoals tekortschietende taalvaardigheid, gebrek aan ambitie en de situatie thuis (weinig steun, veel zorgtaken). Ook zijn allochtone studenten minder tevreden over het klimaat op de opleiding en hebben ze meer moeite met het vinden van een stageplek.

Ruim zeventig procent van de allochtone uitvallers bij de Pabo (SBO, Erasmus Universiteit, 2007) geeft aan ervaring te hebben met discriminatie en ongelijke behandeling. Met andere woorden: met name allochtone studenten voelen zich niet altijd welkom, niet op de lerarenopleiding en niet op stageschool.

Welkom op school?

Als het gevoel van 'niet welkom zijn' een van de redenen is om de opleiding voortijdig te verlaten, zou meer aandacht voor het 'welkom heten' dus een bijdrage kunnen leveren aan het terugdringen van het aantal uitvallers. Het leek ons een goed idee om aan studenten zelf te vragen wat hen belemmert om zich thuis te voelen op hun stageschool of opleiding en wat daar juist aan bijdraagt; zij zijn tenslotte de experts. We hebben dit gedaan door een bijeenkomst te organiseren rond het thema 'hobbels en succesfactoren voor aankomende docenten' en ook hebben we een enquête gehouden onder 36 leraren in opleiding.

De uitkomsten van deze enquête waren verrassend positief, in die zin dat de meeste studenten aangaven dat ze zich welkom voelden op school en dat ze goede herinneringen bewaarden aan hun eerste stagedag. Toch bleek uit de toelichtingen bij de antwoorden dat er veel verbeterd kan worden bijvoorbeeld de voorbereiding op de stage, de ontvangst en de begeleiding op de stageschool én de samenwerking tussen opleidingen en stagescholen. De antwoorden van autochtone en allochtone studenten verschilden nauwelijks van elkaar. De vraag of ze klachten over ongelijke behandeling herkenden werd door allochtone studenten in verhouding vaak met 'ja' beantwoord, maar niet altijd: 'Dat herken ik niet, ik ben welkom en mijn aanpak wordt gewaardeerd. Ze zeggen dat ik de frisse wind ben die ze nodig hebben'.

Tips voor studenten, opleidingen en stage-/opleidingsscholen

De ondervraagde studenten hebben ook meer dan 200 tips geformuleerd om het gevoel van welkom zijn te bevorderen, de studie en de stage succesvoller te laten verlopen en de uitval onder leraren in opleiding te reduceren. In een tweede bijeenkomst hebben we met studenten deze tips gecategoriseerd en geprioriteerd en op deze manier zijn we gekomen tot een 'voorbeeld-protocol'.

In deze brochure vindt u het resultaat van ons kleinschalige onderzoek en van de twee bijeenkomsten. Met dank aan de studenten!

Voor een uitgebreidere toelichting op de onderzoeksresultaten en de overige activiteiten van de werkgroep, verwijzen we naar de publicatie 'Multicultureel vakmanschap, de Amsterdamse lerarenopleidingen kiezen ervoor!'.

Tips van studenten VOOR studenten



Tips voor studenten die zich optimaal willen voorbereiden op de stage

Leer de school (leerlingen, collega's, de wijk) kennen

- Bestudeer van tevoren de website van de school en organiseer een meeloopdag, zodat je de sfeer kunt proeven. Loop een blokje om, zodat je een beeld krijgt van de buurt waarin de school staat.
- Praat met zoveel mogelijk mensen binnen de school, dus ook met leerlingen, conciërges of mediatheek-medewerkers.
- Als je zelf niet uit Nederland komt, zorg dat je het Nederlandse schoolsysteem begrijpt en vooral ook de Nederlandse jongeren. Wat beweegt hen? Hoe worden ze opgevoed? Hoe wordt er tegen docenten aangekeken en wat wordt er van hen verwacht?

Zorg voor een goede planning, volg adviezen op

- Bestudeer zorgvuldig de opdrachten voor je opleiding en de deadlines en maak een realistische tijdsplanning. Bespreek je planning (observatie, lesbezoeken, uitvoeren lessen) regelmatig met je begeleider. Bespreek met je begeleider ook heel precies wat de wederzijdse verwachtingen zijn en leg afspraken vast.
- Voorkom stress en begin meteen met het uitvoeren van de taken.

- Bereid al je activiteiten goed voor en zorg dat je boven de stof staat, want pas dan zullen de leerlingen je serieus nemen en accepteren.

Blijf jezelf, maar stel je wel op als professional

- Werk aan je zelfkennis, zorg dat je een duidelijk beeld hebt van je zwakke en je sterke kanten, formuleer concrete leerdoelen en bespreek die met je begeleiders. Bouw aan je professionele identiteit en stel steeds de vraag wat voor soort leraar je wilt zijn. Wees je bewust van je rol in de school maar blijf jezelf, ga niet anderen nadoen en doe niet alsof want daar prikken leerlingen zo door heen.
- Wees assertief, zorg dat je alle benodigde informatie krijgt en dat je als een docent behandeld wordt en niet als een leerling. Je moet dus sleutels hebben en toegang tot een computer. Ook moet je technische ondersteuning krijgen als dat nodig is.
- Neem zelf initiatieven en kom je afspraken na!
- Introduceer jezelf duidelijk; bijvoorbeeld 'Ik heb een Marokkaanse achtergrond, ik draag een hoofddoek maar ben docent voor jullie allemaal'. Laat dat ook zien in je gedrag en beperk bijvoorbeeld het spreken in je eigen taal met de leerlingen. Evalueer je functioneren met de leerlingen. Vergeet niet dat humor belangrijk is!



Tips van studenten VOOR opleidingen



Tips voor opleidingen die studenten optimaal willen voorbereiden op hun stage

Verplaats je in ons, bied ons praktische informatie

- Presenteer helder en duidelijk (ook op internet) hoe de opleiding gestructureerd is, wat de eisen, de deadlines en de beoordelingscriteria zijn en waar we terecht kunnen voor vragen.
- Geef ons direct in het begin van de opleiding praktische tips over contact maken en orde houden. Laat ons voorbeelden zien van good & bad practises en bespreek de valkuilen voor beginners.
- Bereid ons voor op de organisatorische kanten van het docentschap. Besteed daarnaast aandacht aan sollicitatietraining, loopbaanbegeleiding en de rechtspositionele aspecten van het leraarschap.
- Zorg ervoor dat ons programma binnen de opleiding niet conflicteert met de roosters en de opdrachten van de stageschool.
- Bied degenen die niet in Nederland hun middelbare school hebben doorlopen, heldere en concrete informatie over het Nederlandse schoolsysteem, over de leerlingen en over de rol van de docent.

Bied ons professionele begeleiding, maatwerk en persoonlijke aandacht

- Geef ons inzicht in de verschillende schooltypen en bespreek waar onze voorkeur naar uitgaat en wat voor ons het meest geschikt is. Stel met ons een persoonlijk ontwikkelingsplan op, pas daarop niet allerlei starre eisen toe maar zorg voor maatwerk en laat ons op ons eigen niveau onze eigen leervragen formuleren.
- Zorg voor een krachtige en professionele begeleiding. De begeleider moet een groot netwerk van scholen hebben, zeer regelmatig contact hebben met de student en met de school, goed op de hoogte zijn van het studietraject en stimulerende feedback kunnen geven. Maak optimaal gebruik van video-interactietraining.
- Koppel studenten van het eerste jaar aan ouderejaars studenten, die als coach kunnen fungeren tijdens de opleiding.
- Zorg voor allochtone rolmodellen die studenten kunnen inspireren en stimuleren.
- Bied allochtone studenten mogelijkheden voor extra taaltraining. Niet alleen is de taal een essentieel instrument voor een docent, ook binnen de opleiding is taal belangrijk bij reflectie, groepswork en het geven van onderlinge feedback.

Faseer de opleiding goed en bied ons een breed perspectief

- Bereid ons voor op het functioneren in multiculturele scholen; besteed bij alle competenties en rollen aandacht aan multiculturaliteit. Zorg voor deskundige docenten en voor een betere aansluiting tussen het lesmateriaal en de belevingswereld van studenten en leerlingen.
- Zorg voor een logische opbouw van het curriculum en stem het aanbod af op de behoeften van de studenten. Colleges over klassenmanagement of de organisatie binnen een school horen aan het begin van de opleiding.
- Maak de opleiding studeerbaar. Vooral deeltijders worden vaak overvraagd.
- Maak de stageschool en de opdrachten tijdig bekend zodat we ons goed kunnen voorbereiden.

Formaliseer en optimaliseer de samenwerking met de scholen

- Stel heldere contracten op; maak duidelijk wat de opleiding, de stageschool en de studenten van elkaar kunnen eisen en verwachten.
- Zorg ervoor dat de begeleiders op de opleidingen en de scholen berekend zijn op hun taak en voldoende tijd hebben voor overleg met elkaar en met de student.
- Stem programma's en opdrachten goed op elkaar af, laat geen hiaten ontstaan en voorkom overlappingsen.

Tips van studenten voor stage-/ opleidings- scholen



Tips voor scholen die willen dat studenten zich welkom voelen

Heet ons welkom en stel ons voor

- Maak iets van de eerste dag! Laat ons kennismaken met alle aspecten van de school en met alle medewerkers maar doe dat wel gefaseerd. Ontwerp op basis van onze tips een draaiboek.
- Licht het docententeam in over onze komst. Laat ons onszelf introduceren, bijvoorbeeld met een introductiebrief met een foto voor in de docentenkamer. Voorkom dat we 'geweerd' worden uit de docentenkamer.
- Straal uit dat alle studenten welkom zijn, zorg ervoor dat we elkaar leren kennen en maak onderlinge verschillen in culturen, normen en feestdagen bespreekbaar.

Informeer ons goed en regel praktische zaken

- Maak een 'welkomstmap', met daarin alle benodigde praktische en inhoudelijke informatie. Vertel ons ook iets over de cultuur op school, de visie en de manier waarop men met elkaar en met de leerlingen omgaat.
- Bied ons een goede werkplek met alle faciliteiten die docenten ook hebben, zoals een postvak, een inlogcode, een kopieerkaart, een plek waar we boeken en schriften kunnen neerleggen en een eigen e-mailadres.
- Geef ons op de stagedag een eigen klas, 'Hier is jouw klas, hier heb je de sleutel en dit is je werkplek'.

Bied ons professionele begeleiding

- Geef ons een persoonlijke mentor of begeleider die echt gemotiveerd, deskundig en beschikbaar is, antwoord geeft op vragen, de tijd neemt om alles uit te leggen en ons voorstelt aan de andere medewerkers.
- Zorg voor een begeleidingsteam, organiseer intervisie voor stagiairs en nieuwe docenten.
- Geef op professionele wijze feedback; benoem niet alleen onze fouten, maar ook onze sterke punten. Wij hebben ook waardering nodig. Val ons niet lastig met interne problemen in de relationele sfeer.

Neem ons serieus en laat ons meedoen

- Laat ons vergaderingen bijwonen en meepraten. Zet ons in bij excursies en sportdagen en laat ons deelnemen aan studiemiddagen én uitjes.
- Houd rekening met ons (vaak overvolle) studieprogramma. Natuurlijk is het primaire proces belangrijk, maar wij moeten ook op tijd afstuderen. Heb een beetje geduld met ons. We zijn nog jong, we moeten nog zoveel leren en we hebben een zwaar programma.
- Neem ons serieus. Sta open voor de inbreng die wij als studenten kunnen hebben, zoals kennis van recente wetenschappelijke inzichten, begrip voor de leerlingen en in elk geval een frisse kijk op de zaken. Laat de leerlingen zien dat jullie ons serieus nemen.

- Benader ons professioneel, ook als we een andere (bijvoorbeeld islamitische) achtergrond hebben. Laat vooroordelen geen rol spelen (als wij bijvoorbeeld een hoofddoek dragen), ook niet op een bedekte manier. Behandel ons met respect maar wees van meet af aan eerlijk en duidelijk.

Directie, laat je zien en optimaliseer de samenwerking met de opleiding

- Formuleer een duidelijke visie op het opleiden van studenten en op de samenwerking met de opleidingen, voer een helder beleid en maak concrete afspraken over regels en randvoorwaarden.
- Zorg voor de opleiding van onze begeleiders, faciliteer frequent overleg en een optimale samenwerking en afstemming met de opleidingen. Voorkom dat het gescheiden werelden zijn; het leven op school en het leven op de opleiding.
- Zorg voor allochtone rolmodellen in de school waaraan studenten en leerlingen zich kunnen spiegelen.
- Laat als leidinggevende je gezicht in de school zien, zorg dat je weet wat er speelt, zet de deur open en ga met ons en onze opleiders in gesprek.
- Bereid collega's voor op de komst van alle stagiairs, stimuleer het onderling contact en zorg voor gesprekken over culturele achtergronden, interreligieuze thema's en actuele gebeurtenissen. Bied ondersteuning bij het omgaan met verschillen.

In het kader van de Beleidsagenda Lerarenopleidingen heeft het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen in 2006 subsidie beschikbaar gesteld voor Regionale Samenwerkingsverbanden Lerarenopleidingen. De samenwerkende lerarenopleidingen in de regio Noord-Holland en Zuidelijk Flevoland hebben subsidie aangevraagd en gekregen voor het uitwerken van een projectplan met vijf hoofdthema's: de regionale arbeidsmarkt, eerder verworven competenties, tekortvakken en kleine vakken, bevoegd raken én blijven en multicultureel vakmanschap. Met het project willen de lerarenopleidingen van de Ipabo, INHolland, HvA, UvA en VU een bijdrage leveren aan oplossingen voor het lerarentekort.

Voor het project 'multicultureel vakmanschap' is aansluiting gezocht bij het project 'diversiteit' van het Amsterdams Platform Onderwijsarbeidsmarkt. In het APO zijn gemeente, schoolbesturen voor PO, VO en BVE, lerarenopleidingen en vakbonden verenigd. Het deelproject 'welkom op school' is mede gefinancierd door het APO. Voor meer informatie verwijzen we naar de sites: www.surfgroepen.nl/sites/RSL en www.vooreenamsterdamseklas.nl en naar de publicatie 'Multicultureel Vakmanschap, de Amsterdamse lerarenopleidingen kiezen ervoor!'.

COLOFON: Tekst: Jorien Vollaard (projectleider) en Joke Olie (UvA) in samenwerking met Hanneke Stasse (HvA), Jenneke Brugman (Ipabo), Heleen van Dijk (VU), Riekie van Osnabrugge (INHolland) en studenten van de vijf opleidingen | **Ontwerp en Lay-out:** Ontwerpwerk, Den Haag | **Fotografie:** Piet Hermans Photography | **Drukwerk:** Veenman drukkers, Rotterdam